

**SOSIAALIOHJAAJAN TYÖNKUVA PSYKIATRISISSA
ERIKOISSAIRAANHOIDOSSA**

Sosiaaliohjaus osana terveystieteiden työtä

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö
Hämeenlinnan korkeakoulukeskus, sosionomikoulutus
syksy, 2020
Taina Aaltonen

Tekijä	Taina Aaltonen	Vuosi 2020
Työn nimi	Sosiaaliohjaajan työnkuva psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa - Sosiaaliohjaus osana terveyssofiaalityötä	
Ohjaajat	Raija Koskinen	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Etelä-Suomen alueella työskentelevien sosiaaliohjaajien työnkuva psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa. Tutkimuksessa haluttiin selvittää, miten sosiaaliohjaajat kokivat kuuluvansa moniammatilliseen työyhteisöön oman ammattikuntansa edustajina. Lopuksi tarkastelun kohteena oli sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välinen työnjako sosiaaliohjaajien näkökulmasta. Opinnäytetyön tilaajatahon päätöstä kunnioittaen sekä haastateltavat että tilaajataho pidettiin tunnistamattomina.

Tietoperustassa tarkasteltiin sosiaaliohjausta, sosiaaliohjaajan työnkuva, sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välistä eroa, terveyssofiaalityötä, moniammatillisuutta sekä verkostotyöskentelyä. Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin teemahaastatteluilla neljältä sosiaaliohjaajalta, jotka työskentelivät psykiatrian eri osastoilla ja poliklinikoilla. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla.

Tutkimustulosten perusteella sosiaaliohjaajien työ perustuu moninaiseen asiakastyöhön, jossa asiakkaille annetaan ohjausta, neuvontaa ja tukea. Sosiaaliohjaajat työskentelevät psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa terveydenhuollon henkilöstön kanssa ollen osana moniammatillista tiimiä ainoana oman ammattikuntansa jäsenenä. He tekevät laaja-alaisesti verkostotyötä lukuisten eri toimijoiden kanssa. Sosiaaliohjaajat kokivat muun työyhteisön arvostavan heidän työtään. Sosiaaliohjaajat eivät kuitenkaan kokeneet sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välistä työnjakoa selkeäksi.

Avainsanat sosiaalihjaus, sosiaalihjaaja, sosiaalityöntekijä, työnkuva, terveystsosiaalityö,
moniammatillisuus, verkostotyö

Sivut 41 sivua ja liitteitä 2 sivua

ABSTRACT

The aim of this thesis was to determine the job description of social counsellors working in specialized psychiatric care in southern Finland. The aim of the study was to explore how social counsellors felt part of the multiprofessional work community as representatives of their own profession. The thesis also examined the division of labor between social counsellors and social workers from the social counsellors' viewpoint. To respect the decision of the commissioning party, both the commissioner and the interviewed respondents will remain anonymous.

The theory section covers social counselling, the job description of a social counsellor, the difference between social counsellor and social worker, health social work, multi-professional cooperation and networking. The thesis is a qualitative study and the material was collected by thematic interviews of four social counsellors who worked at different psychiatric units and outpatient clinics. The material was analyzed by thematizing.

The results of the thesis show that the work of social counsellors consists of diverse client work, which provides the client with counselling, guidance and support. Social counsellors work in the psychiatric unit along with other health care personnel in multi-professional work teams, being the only representatives of their own profession. Social counsellors do wide-ranging networking with various actors. The interviewed social counsellors felt that the rest of the work community valued their work input. However, they did not find the division of labor between social counsellors and social workers clear enough.

Keywords social counselling, social counsellor, social worker, work description, health
social work, multi-professionalism, networking,

Pages 41 pages and appendices 2 pages

Sisällys

1	JOHDANTO.....	1
2	SOSIAALIOHJAAJAN TYÖNKUVA.....	2
2.1	Sosiaaliohjauksen historialliset ja koulutuspoliittiset lähtökohdat	2
2.2	Sosiaaliohjaajan toimenkuva	3
2.3	Sosiaaliohjaajan toimintaympäristöt	6
3	TERVEYSSOSIAALITYÖ ERIKOISSAIRAANHOIDOSSA	7
3.1	Terveyssosiaalityön historiaa	8
3.2	Terveyssosiaalityön toimintaympäristö.....	9
3.3	Terveyssosiaalityön toimenkuva psykiatrialla	11
3.4	Sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välinen työnjako.....	13
4	AIEMMAT TUTKIMUKSET	14
5	TUTKIMUS.....	15
5.1	Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset	16
5.2	Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta	17
5.3	Tutkimusaineiston analyysi.....	18
5.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	19
6	TULOKSET	20
6.1	Sosiaaliohjaajan työnkuva psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa.....	20
6.2	Sosiaaliohjaajan sijoittuminen moniammatilliseen työyhteisöön.....	26
6.3	Sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välinen työnjako	27
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	29
7.1	Työnkuva	29
7.2	Muun ammattiryhmän arvostus.....	31
7.3	Sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välinen työnjako	32
8	POHDINTA.....	33
	Lähteet.....	36

Liitteet

- Liite 1 Haastattelurunko
- Liite 2 Haastattelupyyntö

1 JOHDANTO

Helminen (2016, s. 210–211) toteaa teoksessaan, että Suomessa sosiaaliohjauksesta ei ole tutkittua tietoa kovinkaan paljon. Tehdyt opinnäytetyöt sosiaaliohjauksesta perustuvat teemansa mukaiseen kirjallisuuteen ja tutkimukseen, jotka käsittelevät esim. varhaiskasvatustyötä tai lastensuojelutyötä. Sosiaalialan ammattikorkeakouluopiskelijoiden sekä ammattialalla työskentelevien mukaan sosiaaliohjauksen lähtökohtana katsotaan olevan asiakkaan elämäntilanne. Sosiaaliohjauksen tutkiminen sosiaalialan työmuotona saisi olla runsaampaa. (Helminen, 2016, s. 14–15)

Kananojan (2017, s. 347) mukaan terveydenhuollossa työskentelee noin tuhat sosiaalityöntekijää, tarkkaa tietoa heidän jakautumisestaan eri tehtäväalueille ei ole. Sosiaaliohjaajien lukumäärästä terveydenhuollossa ei sen sijaan ole tarkkaa tietoa. Linden (1999, s. 55) näkee terveydenhuollon sosiaalityön tarkoittavan sosiaalityöntekijöiden toimintaa, joka toteutuu terveydenhuollon yksiköissä terveys- ja sosiaalipolitiikan tavoitteiden mukaisesti terveyden ja sosiaalisuuden edistämiseksi ja ylläpitämiseksi. Keskikylän (2020, s. 4) mukaan terveydenhuollon sosiaalityössä työskentelee tänä päivänä myös sosiaaliohjaajia.

Tarkastelun kohteena tässä tutkimuksessa oli sosiaaliohjaajan työnkuva psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa. Tutkimuksen seuraavissa luvuissa tulen käyttämään kuitenkin ilmaisua psykiatria, koska koin sen selkeämpänä ja sopivampana vaihtoehtona. Tutkin samalla myös sitä, miten sosiaaliohjaajat kokivat sijoittuvansa moniammatilliseen työyhteisöön oman ammattikuntansa edustajina. Viimeisenä tarkastelun kohteena oli sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välinen ero sosiaaliohjaajan näkökulmasta.

Halusin lähteä tutkimaan sosiaaliohjauksen työnkuvaa psykiatrialla, koska olen aiemmin työskennellyt psykiatrian puolella sekä olen aina ollut kiinnostunut psykiatriasta erikoisalana. Sosiaaliohjaus terveysosiaalityössä on vielä melko uusi ilmiö, joten haluan tässä tutkimuksessa tuoda tietoisuuteen heidän tekemää työtään. Keskeisiä käsitteitä tässä opinnäytetyössä on sosiaaliohjaaja, sosiaaliohjaus, sosiaalityöntekijä, terveysosiaalityö, työnkuva, moniammatillisuus sekä verkostotyö.

2 SOSIAALIOHJAAJAN TYÖNKUVA

2.1 Sosiaaliohjauksen historialliset ja koulutuspoliittiset lähtökohdat

Sosiaaliohjaukselle ei löydy varsinaisesti omaa teoriaa. Suomessa sosiaaliohjaus näyttäytyy eräänlaisena sosiaalialan ammatillisena työtapana. Sosiaaliohjaus on yksittäisen henkilön, perheen tai ryhmän neuvontaa, ohjausta ja tukea. Sosiaaliohjaaja pyrkii vahvistamaan asiakkaiden elämänhallintaa ja sosiaalista toimintakykyä. Erityisenä tehtävänä nähdään niiden kansalaisten tukeminen, joilla ei ole riittäviä sosiaalisia, taloudellisia tai kulttuurisia pääomia hallita itsenäisesti omaa elämää. Erityisesti erilaisissa elämän siirtymä- ja murrosvaiheissa ihmiset tarvitsevat tukea ja apua elämänhallintaansa. (Helminen, 2015, s. 25)

Sosiaalisen työn tarve on ollut aina läsnä ja sitä on tehty ammattimaisesti jo ennen varsinaista sosiaalialan koulutusta. Sotaorpojen määrän kasvu lastenkodeissa johti siihen, että vuonna 1918 alettiin kouluttaa ammattitaitoista kasvatushenkilöstöä lastenkoteihin. Tästä lähtien sosiaalialan koulutus on ollut jatkuvasti uudistuvaa ja sen on täytynyt seurata yhteiskunnan kehitystä sekä sen mukanaan tuomia muutostarpeita. (Raatikainen, Rahikka, Saarnio & Vepsä, 2019, s. 9) Sosiaaliohjausta lastensuojelun kentällä on käytetty tuloksettaasti ja myös aikuissosiaalityössä työpari- ja tiimimalleista sekä itsenäisesti toteutuneesta sosiaaliohjauksesta on ollut hyviä kokemuksia. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2017, s. 55)

Sosiaaliohjaus määritellään sekä sosiaaliohjaajan että sosiaalityöntekijän työtavaksi.

Sosiaaliohjaajat ovat korkeakoulutettuja sosionomeja, geronomeja tai kuntoutuksen ohjaajia, sosiaalityöntekijät puolestaan ovat yliopiston käyneitä. (Helminen, 2015, s. 30)

Vasta vuodesta 2016 saakka sosionomi on laillistettu ja nimikesuojattu ammatti.

Sosiaaliohjaus puolestaan on määritelty ensimmäisen kerran omaksi erilliseksi ammatillisen osaamisen tehtäväkokonaisuudeksi sosionomi AMK-tutkinnon suorittaneille vuonna 2005.

Sosionomitutkinto on tullut sosiaalityön sekä lähihoidon rinnalle. (Raatikainen ym., 2019, s. 67)

Sosionomin tutkinto antaa opiskelijalle laajat käytännön perustaidot ja -tiedot sekä niiden teoreettiset perusteet sosiaalialan asiantuntijatehtävissä toimimista varten. Opinnoiden myötä työelämään siirtyvällä valmistuneella sosionomilla on hyvät edellytykset sosiaalialan kehityksen seuraamiseen ja sen edistämiseen. Lisäksi hän saa valmiudet jatkuvaan koulutukseen, riittävään kielitaitoon sekä viestintätaitoihin. Tämän lisäksi hänellä on myös alan kansainvälisen toiminnan edellyttämät valmiudet. Vahva tietoperusta auttaa erilaisissa ratkaisujen teoissa sekä samalla innostaa uusien ratkaisujen löytämiseen.

Ammattikorkeakoulussa sosiaalialaa opiskellessa työelämäläheinen oppiminen korostuu ja sen myötä oppiminen korostaa työelämässä tarvittavia taitoja sekä osaamista. (Raatikainen ym., 2019, s. 20, 23–24)

2.2 Sosiaaliohjaajan toimenkuva

Sosiaali- ja terveysministeriön (2020) mukaan palvelujärjestelmien laajetessa ja kasvaessa sosiaaliohjauksen merkitys on kasvanut entisestään. Henkilöt, jotka hakevat palveluita tarvitsevat enenevässä määrin henkilökohtaisempaa ohjausta ja neuvontaa. Tuentarve näyttäytyy palvelujen ja etuuksien hakemisessa sekä lomakkeiden täyttämässä. Ihmisten kohtaamat asiat ovat muuttuneet ja maailma on monimutkaistunut, joten elämä on epävarmempaa ja tulevaisuuttakin on hankalampaa ennakoida (Raatikainen ym., 2019, s. 122).

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014 16 §) määrittelee sosiaaliohjauksen seuraavanlaisesti:

Sosiaaliohjauksella tarkoitetaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä.

Sosiaaliohjauksesta puhutaan yleisesti työkäytäntönä, jota ohjaavat peruseriaatteet: asiakaslähtöisyys, suunnitelmallisuus, prosessimaisuus ja palveluohjaus. Työkäytäntönä sosiaaliohjaus on asiakkaan neuvontaa, ohjausta ja tukemista. Työssä käytetään lisäksi sosiaalityön erilaisia teorioita. (Raatikainen ym., 2019, 122)

Sosiaaliohjauksessa on tärkeää käyttää eri työkäytäntöjä asiakkaan tarpeita vastaten. Sosiaaliohjaaja voi antaa asiakkaalle henkilökohtaista neuvontaa tai tarvittaessa ryhmämuotoista toimintaa. Sosiaaliohjauksessa on tärkeää ohjata ja neuvoa asiakasta eri tukimuodoista ja palveluista, joihin asiakkailla on oikeus. Asiakkaan tukeminen on myös keskeinen työtehtävä. Lisäksi asiakkaan voimavaroja pyritään lisäämään. (Helminen, 2016, s. 19)

Sosiaaliohjaukseen sisältyy moniammatillinen työ sekä verkostoituminen (Helminen, 2017, s. 21). Moniammatillisuus nähdään eräänlaisena sateenkaarikäsitteenä, jolla on erilaisia työmuotoja ja merkityksiä. Moniammatillisuus nähdään yhteistyönä, jossa on mukana asiantuntijoita eri organisaatioista ja ammattikunnista. Asiakkaiden ongelmien tunnistaminen ja siihen liittyvät ratkaisuvaihtoehdot voivat tarvita useamman eri alan asiantuntijaa. (Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen, 2019, s. 9) Tässä tutkimuksessa moniammatillisuutta tutkitaan organisaation sisäisenä yhteistyönä.

Helminen (2016, s. 20–21) katsoo sosiaaliohjaukseen kuuluvan myös palveluohjauksen. Palveluohjauksessa mietitään asiakkaan tilanteessa tarjolla olevia palveluita. Sosiaaliohjaaja tarkastaa palveluiden tarjonnan sekä varmistaa palveluiden saatavuuden. Työskentelyssä otetaan huomioon myös asiakkaan läheiset ja vahvistetaan omais- ja lähiverkostoja. Sosiaaliohjaajan täytyy osata neuvoa asiakasta muiden palveluiden piiriin, jolloin hänen täytyy tietää niin lainsäädännöstä, tukimuodoista sekä eri toimijatahojen palveluista. Hännisen (2007, s. 11) mukaan palveluohjauksen juuret tulevat Yhdysvalloista, jossa palveluohjaus on ollut yksilökohtaisen asiakastyön menetelmä jo 1920-luvulta lähtien. Yhdysvalloista menetelmä levisi myöhemmin Kanadaan, Britanniaan Australiaan ja Suomeen.

Sosiaaliohjaaja voi käyttää työssään myös psykososiaalista ohjausta. Psykososiaalinen ohjaus tarkoittaa asiakkaan motivointia, innostamista sekä rohkaisemista. Ohjausprosessissa kiinnitetään huomiota asiakkaan voimavarojen ja resurssien vahvistamiseen. Ohjauksessa on tarkoitus auttaa asiakasta löytämään, määrittelemään tai neuvottelemaan uudestaan hänen asemansa suhteensa ympäristöön. (Sayed & Helminen, 2017, s. 67–68, 71)

Psykososiaalisessa ohjauksessa on tarkoituksena keskittyä ensisijaisesti asiakkaan itsensä esille nostamiin tai muuten esille tulleiden ongelmien tai ristiriitatilanteiden käsittelyyn ja ongelmien ratkomiseen. Psykoterapia ja psykososiaalinen ohjaus tunnetaan

kansainvälisestikin vakiintuneina työmuotoina mielenterveystyössä, mutta sekaannusten välttämiseksi ne on pystyttävä erottamaan toisistaan. (Sayed, 2016, s. 136–137)

Raatikainen ym., (2019, s. 117) nostaakin kirjassaan esille, että sosiaali- ja terveysalalla ohjaajan on erotettava terapia ja ohjaus toisistaan. Terapiassa käytetään erilaisia terapiamuotoja, joita vain psykoterapeutin on syytä käyttää. Ohjauksessa on tarkoitus selkeyttää elämäntilannetta ja etsiä siihen näkymää. Terapia puolestaan on enemmän hoidollista apua asiakkaan ongelmiin.

Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio (2009, s. 186) näkevät, että sosiaalialan ammattilaisen toimintaa arjessa ohjaavat ammattieettiset ohjeet ja periaatteet. Nämä ovat arvoja, joita sosionomin täytyy omassa toiminnassaan käyttää työskennellessään sosiaalialalla. Eettiset periaatteet sosiaalialan työssä heidän mielestään ovat:

Ihmisarvo ja oikeudenmukaisuus

Itsenäisyys ja elämänhallinta

Syrjintä ja väkivallan vastustaminen

Syrjäytymisen ehkäiseminen

Asiakkaan yksityisyyden suojaaminen

Asiakkaan osallisuus

Asiakkaan itsemääräämisoikeus

Sosiaalialalla ammattietiikkaa tarvitaan, koska sosiaalialan työssä joutuu usein väistämättä tilanteisiin, joihin ei ole valmiiksi selkeää vastausta mistään laista, ohjeesta tai säännöstä. Asiaa tarkastellaan yksilön ja yhteisön kannalta, sekä sen kannalta, mikä nähdään tapauksessa riittävänä, kohtuullisena, oikeudenmukaisena ja tasapuolisena. (Raatikainen ym., 2019 s. 175)

2.3 Sosiaaliohjaajan toimintaympäristöt

Ammattinetin (2020) mukaan sosiaaliohjaaja voi työskennellä sosiaalihuollossa eri toimintasektoreilla niin avohuollossa kuin erilaisissa laitoksissakin. Asiakkaina voivat olla mm. vanhuksia, vammaiset, lapset, päihdeongelmaiset, pitkäaikaissairaat, mielenterveyskuntoutujat, pakolaiset ja maahanmuuttajat. Sosiaaliohjaajan työn tavoitteena katsotaan olevan asiakkaiden voimavarojen ja toimintakyvyn tukeminen sekä perusvalmiuksien ja -taitojen kehittäminen. Alle on koottu mahdollisia toimintaympäristöjä, missä sosiaaliohjaaja voi työskennellä ohjaus- ja neuvontatyössä.

Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalokuntayhtymä Soiten (2020) mukaan sairaalassa tehdään sosiaalityötä, joka painottuu eri tavoin hoitavan yksikön tehtävän mukaisesti. Kaikille osastoille ja poliklinikoille on määrätty oma sosiaaliohjaaja tai sosiaalityöntekijä. Terveystalokuntayhtymän tai -ohjaajan kanssa voi keskustella omasta, läheisen tai perheen tilanteesta sekä saada yksilöllistä ohjausta ja neuvontaa.

Terveystalokuntayhtymällä on joissakin kunnissa tällä tarjolla sosiaaliohjaajan palveluita. Terveystalokuntayhtymällä sosiaaliohjaaja auttaa asiakasta esim. erotilanteissa, opiskelun haasteissa, työttömyyteen, kuntoutumiseen, talouden hallintaan liittyvissä asioissa sekä lapsen- ja perheen hyvinvointiin, asumiseen sekä päihdeidenkäytön sekä mielenterveysasioihin liittyvissä asioissa. Terveystalokuntayhtymän sosiaaliohjaaja ei tee viranomaispäätöksiä, vaan työ painottuu palveluohjaukseen. (Jyväskylän kaupunki, 2020)

Aikuissosiaalityössä sosiaaliohjaaja tarjoaa ohjausta ja neuvontaa niille, jotka ovat yksinasuvia täysi-ikäisiä tai perheitä. Aikuissosiaalityö auttaa silloin, kun henkilö tarvitsee tukea, ohjausta ja neuvontaa erilaisissa arjen tilanteissa. Aikuissosiaalityössä työskentelee sosiaalityöntekijöitä, päihdetyöntekijä, sosiaaliohjaajia ja etuuskäsittelijä. (Lempäälän kunta, 2020)

Lapsiperhepalveluissa ja lastensuojelussa sosiaaliohjaajalla tuetaan lapsiperheiden hyvinvointia ja tuetaan lasten ja vanhempien arkea. Sosiaaliohjaaja kartoittaa perheen tuen tarpeita ja tarvitsemia palveluita. (Phhyky, 2020)

Gerontologista sosiaaliohjausta tehdään ikääntyneiden palveluissa. Se on sosiaaliohjaajan suunnitelmallista asiakastyötä. Tarkoituksena on tukea iäkkäiden henkilöiden arkielämässä selviytymistä sekä omatoimisuutta. (Helsingin kaupunki, 2020)

Vammaispalveluissa työskentelee myös sosiaaliohjaajia. Siellä sosiaaliohjaaja tekee ohjaus- ja neuvontatyötä vammaispalvelulain mukaisista palveluista, lisäksi työhön kuuluu palvelutarpeen arviointi ja päätöksenteko. (Keski-Uudenmaan Sote, 2020)

Lempäälän kunnan (2020) mukaan maahanmuuttajille on tarjolla sosiaaliohjaajan palveluita. Palvelun piiriin voi hakeutua, jos tarvitsee ohjausta ja tukea esim. arkiasioiden hoitamisessa, kieliopetuksen löytymisessä ja selviytymisessä eri viranomaispalveluissa.

Maahanmuuttajatyötä tehdään kaikkien perheenjäsenten kanssa tarpeen mukaan. Migrin (2020) mukaan vastaanottokeskuksissa työskentelee myös sosiaaliohjaajia. He tarjoavat asiakkaalle tukikeskustelumahdollisuutta sekä antavat kriisityötä ja selvittelevät erilaisia ristiriitatilanteita. Heidän työhönsä kuuluvat myös arjessa tapahtuva ohjaus ja neuvontaa.

Sosionomit tekevät työtä sosiaalisen tuen, kasvatuksen, neuvonnan ja ohjauksen tehtävissä mm. sosiaalipalveluissa ja varhaiskasvatuksessa. Sosionomit voivat toimia myös sosiaalityöntekijöiden sekä lähi- tai kodinhoitajien työpareina oman alansa asiantuntijoina sosiaalihuollon useilla eri toiminta-alueilla. Sosionomin tehtäväkirjo on erittäin laaja ja siten se saattaa hämätä asiakasta. Asiakas ei voi tietää, mikä koulutustausta työntekijällä on tai minkälainen hänen osaamisensa on. Sosionomin tehtävänimikkeitä olisi syytä yhdenmukaistaa siten, että tehtävissä käytettäisiin sosionomi -nimikettä ja mahdollisesti lisäksi selventävää etuliitettä, esim. lastensuojelun sosionomi. (Raatikainen ym., 2019, 70)

3 TERVEYSSOSIAALITYÖ ERIKOISSAIRAANHOIDOSSA

Tässä luvussa käydään läpi terveysosiaalityön historiaa ja sitä, miten se on muokkautunut tähän päivään. Tutkitaan terveysosiaalityön toimintaympäristöä sekä toimenkuvaa psykiatrialla. Lisäksi tarkastelun kohteena on sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välinen työnjako.

3.1 Terveyssoiaalityön historiaa

Sairaalan sosiaalityö on saanut alkunsa Englannissa 1800-luvun loppupuolella, kun Englannissa aloitti ensimmäinen sosiaalihoitaja nimeltään Lady Almoner. Hänen tehtävänään oli auttaa maksukyvyttömiä potilaita, jotta he pääsisivät tarvitsemaansa hoitoon. 1905 New Yorkissa perustettiin ensimmäinen sairaalan sosiaalityön osasto, josta toiminta levisi nopeasti koko maahan. Ruotsissa sosiaalihoitajien työtä on tehty 1920 lähtien. (Linden, 1999, s. 36–37)

Kananojan (2017, s. 347) mukaan terveydenhuollon sosiaalityöllä on kansainvälisestikin pitkä historia. Anglosaksisissa maissa psykiatrisen sosiaalityön katsotaan olevan varhaisimpia sosiaalityön tehtäväalueita. Sosiaalityön ammattilaisten tarve lasten kanssa on tunnustettu jo varhain psykiatrisen sairaanhoidon ohella, koska työskentely perheiden kanssa on ollut aina merkittävä osa lasten sairaanhoitoa sekä hoitotuloksia.

Terveyssoiaalityö on saanut alkunsa Suomessa 1920-luvulla. Lääkinnällissosiaalinen ja psykiatrissosiaalinen toiminta alkoivat myös tällöin yksityisissä järjestöissä. Vuosien 1921–1923 välisenä aikana terveydenhuollon hoitohenkilöstöstä siirrettiin osa työntekijöistä toimimaan sosiaalihoitaja -nimikkeellä. Helsingin sairaanhoito-opistossa alettiin vuonna 1945 kouluttaa sosiaalihoitajia vastaamaan terveydenhuollon tarpeisiin. Sosiaalityö siirtyi lopulta vuonna 1975 yliopistokoulutukseksi sosiaalityön koulutuksen uudistamisen myötä. Koulutuksen uudistamisen myötä sosiaalihoitajakoulutus lopetettiin. (Kananoja, 2017, s. 347)

Terveyssoiaalityöntekijät saivat v. 1947 oman yhdistyksen, joka toimii tätä nykyä nimellä Terveyssoiaalityöntekijät ry. Ennen yhdistyksen perustamista sosiaalityötä koitettiin kehittää erilaisten kerhojen ja kokousten kautta. Terveyssoiaalityöntekijät ry ja Talentia ry ovat tehneet tiivistä yhteistyötä. Terveydenhuollossa tehtävä sosiaalityö on joutunut etsimään paikkaansa. Osaltaan siihen vaikuttaa muiden terveydenhuollon ammattilaisten näkemykset sosiaalityöstä sekä sosiaalityölle asetetut odotukset. (Sundman, 2014, s. 7).

Suomessa laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (2015/817 §7) astui voimaan 1.3.2016. Lain mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto myöntää hakemuksesta oikeuden harjoittaa sosiaalityöntekijän ammattia laillistettuna ammattihenkilönä henkilölle,

joka on suorittanut Suomessa ylemmän korkeakoulututkinnon, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto myöntää hakemuksesta oikeuden harjoittaa myös sosionomin ammattia laillistettuna ammattihenkilönä henkilölle, joka on suorittanut sosiaalialalle soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon Suomessa (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstä 2015/817 8 §).

Naapurimaassamme Ruotsissa puolestaan terveyden- sairaanhoidon ohjaajan ammattinimike on laillistettu 1.7.2019. Ammatissa voi toimia näin ollen vain sellainen henkilö, jolla on laillistettu toimilupa. Toimilupaa on mahdollista hakea sellaisen henkilön, jolla on sosionomikoulutus tai jokin muu relevantti vähintään ammattikorkeakoulutasoinen tutkinto. Lisäksi henkilöllä täytyy olla tarvittava määrä työkokemusta terveyden- ja sairaanhoidon ohjaajana. (Socialstyrelsen, 2020)

Kananojan (2017, s. 347) mukaan sosiaalityön terveydenhuollossa katsotaan olevan tänä päivänä olennainen osa potilaan hoito- ja kuntoutusprosessissa. Sosiaalityöntekijä toimii mahdollisesti ainoana oman alansa asiantuntijana osana moniammatillista työryhmää. Terveysosiaalityössä työskentelee (Keskikylän, 2020, s. 4) mukaan niin sosiaalityöntekijöitä kuin sosiaaliohjaajiaakin.

3.2 Terveysosiaalityön toimintaympäristö

Terveysosiaalityötä tehdään organisaatiossa, jossa työskentelee pääasiassa muun alan ammattilaisia. Työtä tehdään organisaatiossa, jonka pääasiallinen tehtävä on terveyteen ja sairauteen liittyvää. Sosiaalialan ammattilaisen täytyy osoittaa muille ammattikunnille oma osaaminen. Tässä on onnistuttu hyvin ja sosiaalityö on alkanut näkymään enemmän tai vähemmän organisaatiossa ja tullut osaksi organisaation rakennetta. (Kananoja, 2017, s. 354)

Kananojan (2017, s. 349) mukaan terveysterveystyötä tehdään niin erikoissairaanhoidossa kuin perusterveydenhuollossa, mutta perusterveydenhuollossa terveysterveystyön määrä on jäänyt kuitenkin vähäiseksi siitä huolimatta, että perusterveydenhuollon sosiaalityöstä

ennakoitiin tulevan keskeinen sosiaalityön toimintakenttä. Terveysthuollon sosiaalityö näyttäytyy myös monissa kuntoutuslaitoksissa. Työterveyshuollon puolella sosiaalityö ei juurikaan näyttäydy, vaikka se olisi oleellinen osa palveluja. Terveysthuollossa työyhteisöt koostuvat yleensä sosiaalityöntekijöiden lisäksi lääkäreistä, sairaanhoitajista, psykologeista, toimintaterapeuteista ja fysioterapeuteista. Työyhteisön koostumukseen vaikuttaa terveysthuollon toimipiste, toimintaympäristö sekä se, tapahtuuko työskentely psykiatrian vai somatiikan yksikössä. (Mönkkönen, Leinonen, Arajärvi, Hovatta, Tusa & Salokangas, 2019, 84)

Terveystsosiaalityön palvelut kuuluvat kaikille, jotka sitä tarvitsevat.

Terveystsosiaalityöntekijöitä löytyy Suomesta kaikista sairaanhoitopiireistä.

Terveystsosiaalityö toimii sosiaalihuollon ja terveysthuollon välimaastossa, jotka ovat toistaan poikkeavat, mutta kuuluu kuitenkin vahvasti sosiaalihuoltoon, vaikka isäntäorganisaatio onkin terveysthuollossa. (Tiihonen, 2018)

Ruotsissa ammattiliitto SSR:n mukaan (2020, s. 5) terveysten ja sairaanhoidon ohjaajat työskentelevät sekä säilyttääkseen että vahvistaakseen sosiaalista, psykososiaalista sekä sosiaalioikeudellista näkökulmaa terveysthuollossa. Ammattiliitto on sitä mieltä, että sosiaalinen ja psykososiaalinen perspektiivi kuuluvat itsestään selvästi terveysten- ja sairaanhoitoon. Ohjaajan kyky nähdä kokonaiskuva potilaan koko elämäntilanteesta takaa, ettei sosiaalisia ongelmia ei medikalisoita eli lääketieteellistetä.

Kananoja (2017, s. 350) kertoo tehtävärakenteen sairaaloissa olevan enemmän sosiaalityöntekijäkeskeinen, sairaaloissa sosionomia ei juurikaan näe. Sosionomikoulutuksen laajentumisen myötä tehtävienjakoa olisi syytä miettiä tarkemmin. Työtehtävien jaossa olisi syytä miettiä, mitä työtehtäviä sosionomi voisi tehdä ja mihin tehtäviin vaaditaan sosiaalityöntekijän pätevyyttä.

Laine (2014, s. 29) on sitä mieltä, että kokonaisuudessaan sosiaalityön määrittely on hyvin vaikeaa ja epäselkoista, koska se on niin moninaista. Toisaalta sen moninaisuus nähdään kuitenkin rikkautena. Sosiaalityötä erityistoimipisteissä määrittää eräänlainen toissijaisuus organisaation ydintoiminnalle ensisijaisempiin ammattikuntiin nähden. Sosiaalityölle ei nähdä olevan puolestapuhujaa.

3.3 Terveyssoaalityön toimenkuva psykiatrialla

Terveyssoaalityössä on tarkoitus olla sairastuneen ihmisen tai perheen tukena silloin, kun hänen omat voimavaransa tai toimintakykynsä eivät riitä selviytymään asioiden hoidosta. Terveyssoaalityön avulla on tarkoitus turvata mahdollinen palvelujärjestelmien ulkopuolelle putoaminen. (Tiihonen, 2018) Terveyssoaalityö näkyväksi hankkeessa Yliruka, Heinonen, Satka, Metteri & Alatalo (2019, s. 1) toteavat, että terveyssoaalityöntekijä turvaa terveydenhuollon vaikuttavaa työtä olemalla mukana monialaisessa työskentelyssä, päätöksen teossa ja arvioinnissa. Lähtökohtana terveyssoaalityössä on kokonaisnäkemys sairauden ja sosiaalisten tekijöiden yhteyksistä.

Keskikylä (2020, s. 4–5) on laatinut raportin ja kehittämissuunnitelman terveyssoaalityön selvityksestä Päijät-Hämeessä. Raportissa ilmenee, että oleellinen osa terveyssoaalityötä on kartoittaa sosiaalinen tilanne ja tarjota psykososiaalista tukea. Lisäksi laaja-alainen sosiaaliturvaan, palveluihin ja kuntoutukseen liittyvä ohjaus, neuvonta, seuranta ja koordinointi sekä monialainen yhteistyö tulivat esille. Terveyssoaalityö turvaa asiakkaiden heille kuuluvan sosiaaliturvan ja siihen liittyvän oikea-aikaisen ohjauksen, neuvonnan ja tuen. Korpelan (2014, s. 126) tekemän tutkimuksen perusteella terveyssoaalityöntekijöiden tehtäväkuvat vaihtelevat jonkin verran sen mukaan, missä yksikössä he työskentelevät.

Kananojan (2017, s. 353) mukaan terveyssoaalityössä on muiden sisältöjen lisäksi erikoisalakohtaisia ja tehtäväkohtaisia erikoispiirteitä. Potilaan elämäntilanne korostuu, eikä diagnosoikohtainen ajattelu. Psykiatrian erikoisalalla soaalityössä pyritään ymmärtämään psyykkisen sairauden vaikutus asiakkaan arkielämään, työssä käyntiin sekä opinnoissa suoriutumiseen. Asiakasta autetaan löytämään voimavaransa, jotta hän selviytyisi elämästään sairaudesta huolimatta. Psyykkisen sairauden myötä asiakkailla näkyy usein toimintakyvyn heikentymistä, joten pelkkä ohjaus ja neuvonta ei aina riitä. Asiakas saattaa tarvita henkilökohtaisesti tapahtuvaa käytännön tukea esim. etuisuuksien hakemisessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristö edellyttää jaettua asiantuntijuutta sekä tiivistä yhteistyötä erilaisten toimijoiden välillä. Moniammatillisten ryhmien tehtävät ja osallistujat vaihtuvat työskentelyn kohteen mukaan. Moniammatillisuus nähdään esimerkiksi erilaisten verkostojen yhteistoimintana, viranomaisten keskinäisenä yhteistyönä sekä

organisaatioiden sisäisten tai ulkoisten yhteistyön muotoina. Avoimuus ja luotettavuus ovat tärkeitä elementtejä moniammatillisessa työskentelyssä. (Kekoni, Mönkkönen, Hujala, Laulainen & Hirvonen, 2019, s. 15, 17, 22,) Tässä tutkimuksessa moniammatillisuutta tarkastellaan nimenomaan organisaation sisäisen yhteistyön muotona.

Moniammatillisessa työyhteisössä jokainen oman alansa asiantuntija tuo yhteiseen keskusteluun oman koulutuksensa, osaamisensa ja kokemuksensa myötä muotoutuneen näkemyksensä. Sosiaalialan ammattilainen tuo omalta osaltaan työyhteisöön sosiaalista ulottuvuutta ja toimii usein potilaan ja tämän sosiaalisen ympäristön välimaastossa. Sosiaalityön tarve terveydenhuollossa kohdentuu sairauden vaikutuksiin potilaan elämänhallintaan ja sosiaaliseen elämään. (Mönkkönen ym. 2019, s. 84)

Terveyssosiaalityö näkyväksi tutkimuksessa Yliruka ym. (2019, s. 15) nostaa esille, että terveyssosiaalityössä luodaan ja pidetään yllä kattavaa yhteistyökumppaneiden verkostoa, jolla integroidaan yhteisöjä ja palveluja. Terveyssosiaalityöntekijät tekivät paljon työtä eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteistyötä katsottiin tehtävän Kelan, lastensuojelun ja perhepalveluiden, aikuisten sosiaalipalveluiden ja vammaispalveluiden kanssa. Myös päihde- ja asumispalvelut sekä kuntoutuksen järjestäjät nousivat esille.

Sosiaalityön merkitys on mahdollista tunnistaa silloin kun mielenterveystyö nähdään tukea antavan ja parantavan suhteen kautta riippumatta siitä toimiiko sosiaalihuollon ammattilainen perusterveydenhuollossa, erikoissairaanhoidossa, vammaispalveluissa tai aikuissosiaalityössä. Asiakkaiden ja omaisten palautteiden mukaan sosiaalityössä tärkeimpänä nähdään luottamuksellinen suhde ja arjen asioiden hoitaminen, nämä auttavat mielenterveysasiakasta. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019, s. 57)

Terveyssosiaalityössä työntekijät dokumentoivat sähköiseen järjestelmään kunkin asiakkaan osalta tietoja. Kun työtä tehdään moniammatillisessa organisaatiossa, korostuu potilaan kokonaistilanne. Selkeä ja luotettava dokumentointi on avainasemassa. (Kananoja, 2017, s. 353)

3.4 Sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välinen työnjako

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014 § 16) määrittelee sosiaaliohjauksen seuraavanlaisesti:

Sosiaaliohjauksella tarkoitetaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014 § 15) määrittelee sosiaalityön puolestaan seuraavanlaisesti:

Sosiaalityöllä sosiaalihuoltolaissa tarkoitetaan puolestaan asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä.

Talentia (2017) on laatinut myös mallin laillistettujen ammattihenkilöiden työnjaon laatimiseksi sosiaalialan työpaikoille. Malli tekee näkyväksi sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien työn tavoitteet, keskeiset sisällöt sekä roolin suhteessa asiakkaaseen sosiaalisen auttamistyön asiakasprosessin eri vaiheissa. Mallissa työtehtävät jakautuvat siten, että vastuu erityisen tuen tarpeessa olevista asiakkaista on kirjattu sosiaalityöntekijöiden tehtäväksi. Sosiaalialalla asiakkaiden ohjaustyö on jaettu siten, että sosiaalityöntekijän työ on muutostyötä ja kokonaisvastuun kantamista, kun taas sosionomi (AMK) tutkinnon suorittaneilla sosiaaliohjaus on asiakkaan lähellä tehtävää työtä, jossa ohjauksen intensiivisyyden määrittää asiakkaan elämäntilanne. Aiemmin sosiaalityö on ollut yleiskäsite kaikelle sille työlle, jota sosiaalihuollon ammatillinen henkilö on tehnyt. Uusi sosiaalihuoltolaki määrittelee sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen omina palveluinaan. (Helminen, 2015, s. 31)

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen (2019, s. 42) mukaan joissakin kunnissa on epäselvyyttä sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjaon välillä. Joillakin alueilla syynä epäselvään työnjakoon on se, että päteviä sosiaalityöntekijöitä ei ole ollut käytettävissä. Tehtävänrakenteen selkeyttämiseksi opetus- ja kulttuuriministeriöltä odotetaan vastuunkantoa sosiaalityöntekijöiden riittävydestä ja koulutustarpeesta.

Mäkinen ym., (2011, s. 85) ovat sitä mieltä, että työnjako lisää sosiaalipalveluiden tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta. Sen tavoitteena on asiakkaiden sekä yhteisöjen hyvinvoinnin vahvistaminen. Selkeällä työnjaolla sekä töiden organisoinnilla lisätään työntekijöiden jaksamista työssä, jolloin työstä katsotaan tulevan vaikuttavampaa ja työn tulokset ovat parempia.

4 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Toiminen (2016, s. 71) on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut sosiaalityötä sairaalan yhteistyössä. Pro gradussaan hän jäsentää ja selkiyttää sairaalan sosiaalityöntekijöiden työnkuvaa sekä ammatillista osaamista. Tutkimuksessaan hän nostaa tärkeimpänä johtopäätöksenä esille sen, että sairaalassa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden on huolehdittava, että terveydenhuollossa on riittävästi tietoa sosiaalityön mahdollisuuksista tukea ihmisiä. Sairaalassa lähtökohtana sosiaalityössä on se, että sosiaalityöntekijä on osana moniammatillista yhteistyötä potilaan tilanteen parantamiseksi. Yhteistyöhön katsottiin tarvittavan sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon ammattilaisia.

Matikainen & Saarela (2013, s. 47–50) ovat ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään tutkineet sosiaaliohjausta osana sosiaalityötä. Tutkimuksen perusteella sosiaaliohjaajien työ painottui aikuissosiaalityössä ohjaus- ja neuvontataitoihin, eettiseen osaamiseen, asiakastyön osaamiseen, tiedonhankintataitoihin sekä ongelmien tunnistamiseen ja jäsentämiseen. Tutkimuksessa ilmeni lisäksi sosiaalialan palvelujärjestelmän tunteminen sekä yhteiskuntakriittinen ja osallistava osaaminen. Tulosten perusteella sosiaaliohjaus näyttäytyi palvelujärjestelmäkeskeisenä työnä painotuen sosiaaliturvatyöhön ilman selkeää tehtävämäärittelyä. Tutkimuksesta ilmeni myös, että aikuissosiaalityössä työskentelevät sosiaaliohjaajat eivät kokeneet työnjakoa sosiaalityöntekijöiden kanssa tarkoituksenmukaiseksi. Tehtävänjaon koettiin olevan veteen piirretty viiva ja teennäinen.

Keskikylä (2020, s. 3) on laatinut terveystieteiden tutkimuksen Päijät-Hämeessä. Selvityksen tavoitteena oli etsiä ratkaisua terveystieteiden tutkimukseen liittyviin kehittämisen tarpeisiin mm. sirpaleinen organisoituminen, kokonaisuuden johtamisen puute, sisällöllisen kehittämistyön ja sisältöjen näkyväksi tekemisen tarve, erilaiset tehtävärakenneratkaisut, työnjako ja vastuut/oikeudet asiakasohjauksen sekä case manager -toiminnan kanssa.

Terveystieteiden tutkimus näkyväksi hanke (2019, s. 2) on laadittu Ylirukan, Heinosen, Satkan, Metterin & Alatalon toimesta. Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata somaattisessa ja psykiatrisessa terveydenhuollossa sekä mielenterveyspalveluissa tehtävän sosiaalisen sisällön sisältöä. Tavoitteena on myös tehdä näkyväksi terveystieteiden tekijöiden roolia ja osaamista osana moniammatillista hoito- ja palveluketjua. Tutkimus sai alkunsa vuonna 2017 Heikki Waris -instituutissa yhteistyössä Melbournen yliopiston kanssa.

Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojektissa Horsmalla & Jauhiaisella (2004, s. 3) tavoitteena oli kunnallisen sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittäminen. Projektin tarkastelu suuntautui yliopistollisen sosiaalisen koulutuksen saaneiden sosiaalisten tekijöiden tehtäviin, sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen saaneiden sosionomien ja aikaisemman opistoasteen tutkinnon suorittaneiden tehtäviin. Lisäksi tarkastelussa olivat edellisten työparitoiminnan tarpeen ja laajuuden selvittäminen Sosionomien tehtäviä tarkasteltiin suhteessa lähihoitajan ja aiemman koulun tutkinnon suorittaneisiin. Projektissa ilmeni myös, että sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteiden uudistaminen olisi tarpeen, jotta sillä voitaisiin vastata kansalaisten tarpeisiin.

5 TUTKIMUS

Tässä luvussa esitellään laadullisen tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset. Lisäksi esitellään tutkimuksessa käytetty aineistonhankinta- ja analyysimenetelmä sekä esitellään tutkimustulokset. Lopuksi pohditaan tutkimuksen luotettavuutta ja eettistä näkökulmaa.

Opinnäytetyötäni varten haastattelin neljää sosiaaliohjaajaa, jotka työskentelevät psykiatrialla Etelä-Suomen alueella. Haastatteluun osallistujat kaikki olivat naisia. Haastateltavat ovat työskennelleet nykyisessä työssään noin 2–5 vuotta. Haastateltavat ovat koulutustaustaltaan sosionomeja. Kahdella haastateltavalla on myös Sosionomi YAMK

tutkinto. Aiempana koulutuksena osalla on myös nuorisotyön ohjaajan koulutus, lähihoitajan koulutus tai kaupallisen alan koulutus.

5.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Etelä-Suomen alueella työskentelevien sosiaalihoitajien työnkuvaa psykiatrialla heidän itsensä kuvaamana. Tarkastelun kohteena oli myös se, miten sosiaalihoitajat kokevat sijoittuvansa moniammatilliseen työyhteisöön ainoana oman ammattikuntansa edustajia. Viimeisessä kysymyksessä tarkastelen sosiaalihoitajan ja sosiaalityöntekijän välistä eroa haastateltavien näkemyksen perusteella.

Päätin lähteä tutkimaan sosiaalihoitajan työnkuvaa sen takia, koska olen itse erittäin kiinnostunut sosiaalihoitajuksesta työnä ja yksi haastatteluun osallistuva haastateltava ehdotti tätä tutkimusaihetta minulle. Olen myös itse työskennellyt psykiatrian puolella ja olen ollut aina kiinnostunut psykiatriasta erikoisalana, joten tätä aihetta oli luontevaa lähteä tutkimaan.

Sosiaalihoitajaus terveysosiaalityössä on vielä melko uutta ja se on yhteiskunnallisesti tärkeä aihe nyt ja tulevaisuudessa, joten tietoisuuden lisääminen terveysosiaalityössä tehtävästä sosiaalihoitajuksesta sosionomin ammatissa on tärkeää. Sosiaalihoitajasta on tutkittu melko vähän ja terveysosiaalityössä sitä ei ole tutkittu kuin sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Sosiaalihoitajasta itsessään on jonkin verran tutkittu ja siitä on tehty jonkin verran opinnäytetöitä, mutta ne koskevat suurimmilta osin kuntien sosiaalitoimistoissa tehtävää sosiaalihuollon sosiaalihoitajasta.

Lähdin selvittämään tutkimusongelmaani vastauksia näiden kysymysten perusteella:

1. Minkälainen työnkuva sosiaalihoitajalla on psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa?
2. Miten sosiaalihoitajat kokevat sijoittuvansa moniammatilliseen työyhteisöön?
3. Mitkä ovat sosiaalihoitajan ja sosiaalityöntekijän erot?

5.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullista aineistoa voidaan kuvata kaikkein pelkistetyimmillään aineistona, joka on testiä. Laadullisessa tutkimuksessa katsotaan hyväksi se, että tutkimuksessa tutkimussuunnitelma elää jatkuvasti tutkimushankkeen mukana. (Eskola & Suoranta, 2001, s. 15)

Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, tutkimuksessa yritetään tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa on tavoitteena löytää tai paljastaa tosiasioita eikä niinkään todeta jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2018, s.161)

Aineiston hankinnassa tutkimuksessa käytin teemahaastattelua. Teemahaastattelussa tavoitteena on selvittää mitä haastateltavalla on mielessään. Haastattelu on keskustelua, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on hänen itsensä johdattamaa. Haastattelu on vuorovaikutusta haastateltavan kanssa, jossa molemmat vaikuttavat toisiinsa. (Eskola & Suoranta, 2001, s. 85)

Teemahaastattelun eli puolistrukturoidun haastattelun katsotaan olevan hyvin lähellä syvähaastattelua. Teemahaastattelussa tarkoituksena on edetä ennalta valittujen teemojen ja tarkentavien kysymysten avulla. Haastattelussa on mahdollisuus syventää kysymyksiä vastauksiin perustuen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 87) Teemahaastattelusta puolistrukturoidun haastattelun tekee se, että haastattelun teema-alueet sekä aihepiiri, on kaikille sama. Strukturoitu haastattelu puolestaan kuvaa kysymysten tarkka muoto ja järjestys. (Hirsjärvi, 2008, s. 48)

Teemahaastattelua varten perehdyin tutkittavaan aiheeseen mahdollisimmin hyvin, jotta osasin sen perusteella kysyä haastateltavilta tutkimuksen kannalta oleellisia ja tärkeitä kysymyksiä teemojen mukaisesti. Teemahaastattelussa etuna on kuitenkin joustavuus ja se, että haastattelijalla on mahdollisuus oikaista väärinkäsityksiä tai selventää asioita tarvittaessa. Haastattelussa olennaisinta ja tärkeintä on saada tietoa halutusta asiasta. Haastattelussa etuna on myös se, että haastattelija voi tarkkailla sitä, että kuinka haastateltava asiat sanoo. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 87–88) Valitsin teemahaastattelun

aineiston hankintaa varten siksi, koska uskoin, että sen avulla saan parhaiten kattavasti tietoa tutkimukseen liittyvistä seikoista.

Ennen teemahaastatteluja sovin haastatteluajankohdat jokaisen sosiaaliohjaajan kanssa erikseen. Haastattelut tapahtuivat yksilöhaastatteluina kunkin sosiaaliohjaajan omalla työpaikalla. Jos haastatteluita ei olisi voitu järjestää fyysisesti paikan päällä, olisi haastattelut voitu toteuttaa myös esim. Teams-ohjelman välityksellä. Tallennettua haastattelumateriaalia kertyi runsaasti, haastattelujen kesto/haastateltava oli noin 45 min–1.5 h. Haastattelut toteutettiin syksyllä 2020. Haastattelut nauhoitettiin puhelimella. Tilaajataholta tulleen toiveen mukaisesti sekä haastateltavat että tilaajataho pidetään tunnistamattomina.

5.3 Tutkimusaineiston analyysi

Aineiston tallennuksen jälkeen aineisto purettiin, aineiston purkaminen tapahtui litteroimalla eli tallennettu aineisto puhtaaksikirjoitettiin tekstimuotoon. Litterointi voidaan tehdä joko koko haastattelun dialogista tai sen voi tehdä valikoiden esim. vain teema-alueista tai pelkästään haastateltavan puheesta. Litteroinnin tarkkuudesta ei ole määritelty yksiselitteisiä ohjeita. (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 138) Litteroin koko haastatteluaineiston, koska sen avulla sain mahdollisimman kattavan materiaalin. Litteroinnin jälkeen aloitin analyysin lukemalla huolellisesti kaikki kirjoittamani tekstit.

Litteroinnin jälkeen aloitin teemoittelun. Teemoittelu tarkoittaa laadullisen aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä erilaisten aihepiirien mukaan. Periaatteessa se on hyvin lähellä luokittelua, mutta siinä korostuu lukumäärien sijasta teeman sisältö, mitä teemasta on sanottu tai mitä asioita siihen katsotaan sisältyvän. (Kajaanin ammattikorkeakoulu, 2020) Ensimmäinen kosketus aineistoon tapahtuu yleensä tematisoinnin kautta. Teemoittelussa aineistosta voi nostaa esiin tutkimusta valaisevia teemoja. Kvalitatiivisessa analyysissä tematisoinnissa voidaan käyttää aineistosta kerättyjä sitaattikokoelmia. Ne ovat mielenkiintoisia, mutta teemoittelu vaatii onnistuakseen myös teorian ja empirian vuorovaikutusta (Eskola & Suoranta, 2000, s. 174 – 175)

Kun aineistoa järjestellään teemojen mukaan, kunkin teeman alle kootaan esimerkiksi kustakin haastattelusta ne kohdat, joissa puhutaan ko. teemasta (Kvalimotv, 2020). Teemat

muodostuivat aineistosta nousseiden teemojen pohjalta. Teemoiksi muodostuivat 1. Sosiaaliohjaajan työnkuva, 2. Moniammatillisuus, 3. Sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välinen työnjako.

Tämän jälkeen lähdin erittelemään haasteltavien kuvauksia valitsemieni teemojen alle. Teemat, mutta huomioin myös mahdollisia muita esille nousevia teemasisältöjä. Tässä temaattisessa analyysissä tarkastelen haastatteluaineistoa aineistolähtöisestä näkökulmasta ja pyrin etsimään aineistosta tutkimuskysymyksiini vastauksia.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tieteellistä tutkimusta tehdessä tutkijan on noudatettava tutkimuksessaan hyvää tieteellistä käytäntöä, tutkimuksen luotettavuus ja uskottavuus perustuvat hyvälle tieteelliselle käytännölle (Helsingin yliopisto, 2020).

Tutkimusta varten on laadittu tutkimussuunnitelma ja se on esitetty ohjaavalle opettajalle sekä työelämäohjaajalle, se on laadittu tutkimuksen kokonaiskuva ajatellen vaikkakin se on muokkautunut tutkimusprosessin edetessä. (Tuomen & Sarajärven, 2018, s. 149) mukaan tutkijan on huolehdittava siitä, että tutkimussuunnitelma on laadittu huolellisesti.

Tätä tutkimusta varten olen hakenut tutkimusluvan tilaajataholta. Tutkimuslupa on voimassa 31.12.2020 saakka. Kunnioitan tilaajatahon päätöstä siitä, että niin haastateltavat kuin itse tilaajataho pidetään täysin salassa. Haastattelihoilta kysyttiin ennen haastattelun aloitusta, saako heidän haastattelunsa äänittää. Kaikki haastateltavat vastasivat äänityksen tallentamiseen myöntävästi. Haastateltaville kerrottiin, että tallennettu äänitys poistetaan, kun tutkimus on saatu valmiiksi. Kun tietoja julkistetaan, täytyy pitää huolta luottamuksellisuuden säilyttämisestä sekä anonymiteettisuojusta. Haastateltavien henkilöllisyyttä täytyy suojella niin, ettei heidän henkilöllisyytensä saa paljastua. (Eskola & Suoranta, 2001, 57)

Haastattelin haastateltavia heidän omissa työhuoneissaan, jotta heillä olisi mahdollisimman rentoutunut ilmapiiri. Haastattelu eteni rauhallisesti aiemmin suunnittelemani

teemahaastattelurungon perusteella. Haastateltavilla oli mahdollisuus kertoa myös vapaasti omasta työstään eikä vain tutkijan määrittelemien kysymysten perusteella.

Tässä tutkimuksessa viitatessani muihin tutkimuksiin olen käyttänyt oikeaoppista viittaamista ja ottanut huomioon heidän saavutuksensa tutkimuksissa. TENKin (2012) mukaan tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että tutkimuksessa täytyy ottaa huomioon muiden tutkijoiden työ sekä saavutukset esitellessään niitä omassa tutkimuksessa.

Olen käyttänyt opinnäytetyössäni mahdollisimman monipuolisesti eri lähteitä sekä viittauksia lakeihin. Lisäksi tutkimuksessa on esitelty muiden tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksessa on esitelty myös kansainvälisesti terveydenhuollon sosiaaliohjaajien uudistusta Ruotsissa.

Tutkimuksessa haastattelin vain neljää sosiaaliohjaaja, joten otanta on melko pieni ja sillä on oleellinen merkitys tutkimustuloksissa. Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat ovat osallistuneet haastateltaviksi vapaaehtoisesti. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen kaikki haastattelumateriaalit hävitetään asianmukaisesti.

6 TULOKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää sosiaaliohjaajan työnkuvaa psykiatrialla, miten he kokevat sijoittuvansa moniammatilliseen työyhteisöön sekä sitä, mitkä ovat heidän mielestään sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän erot. Tässä osiossa käyn tulokset läpi teemoittain. Teemoiksi nousivat sosiaaliohjaajan työnkuva, moniammatillisuus sekä sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välinen ero.

6.1 Sosiaaliohjaajan työnkuva psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa

Haastateltavat kertovat asiakasryhmikseen psykiatrialla aikuiset, alaikäiset, alaikäisten vanhemmat tai muun huoltajan. Osa heistä tekee työtä psykiatrian poliklinikoilla ja osa psykiatrian osastoilla. Sosiaaliohjaajan työnkuva psykiatrialla vaihtelee, riippuen siitä työskenteleekö aikuisten vai alaikäisten kanssa. Aikuisten puolella työskentelevät ohjaajat kertoivat tekevänsä asiakastyötä pääosin asiakkaan itsensä kanssa. Alaikäisten puolella

asiakastyö painottui selkeästi alaikäisen vanhempien tai huoltajan kanssa tapahtuvaan työskentelyyn.

Asiakkaat ohjautuvat haastateltavien vastaanotoille joko työyhteisön tiimissä nousseen sosiaalisen avuntarpeen ilmenemisen kautta tai sitten hoitajien tai lääkäreiden vastaanotoilla ilmenneen avuntarpeen kautta. Asiakas voi myös omasta tahdostaan ilmaista sosiaalisen avuntarpeen. Asiakkaalla täytyy kuitenkin olla hoitokontakti psykiatrilta, jotta hän voi hakeutua sosiaaliohjaajan luokse.

Aikuispsykiatrian puolella työskentelevät sosiaaliohjaajat kertovat työnkuvakseen, sosiaaliturvaetuuksissa neuvonnan ja ohjauksen. Sosiaaliohjaaja varmistaa, että asiakas saa etuuksia, joihin hänelle on oikeus ja, että lääkäri kirjoittaa tarvittavat lausunnot tukien hakemista varten. Sosiaaliohjaaja kartoittaa asiakkaan sen hetkistä elämäntilanne ja talousasioita. Sosiaaliohjaaja on tekemissä myös asunnottomuuden ja sekä asumiseen liittyvien ongelmien kanssa. Työnkuvaan kuuluu myös kuntoutuksen suunnittelua sekä arjen kartoitusta. Välillä asiakkaan tueksi riittää myös pelkästään asiakkaan kuuntelu. Tarvittaessa sosiaaliohjaaja jalkautuu esim. erilaisiin verkostotapaamisiin.

Haastateltavien kuvailemia työtehtäviä aikuispsykiatrian puolella:

Kyllä ne keskeisimmät asiat on tietysti aina ne etuusasiat, että ihmiset saa sen etuuden mikä niille kuuluu ja että ne lausunnot tulee sieltä lääkäreiden taholta ja paljon on tekemisissä asunnottomuuden ja asumiseen liittyvien ongelmien kanssa ja pääsääntöisesti just että asioi niin ku sen asiakkaan kanssa.

Sosiaaliturvaetuuksissa neuvonta- ohjaus ja tarvittaessa henkilökohtainen apu hakemusten täyttämistä nousi esille. Sosiaaliohjaaja varmistaa, että asiakas saa hänelle kuuluvan etuuden.

Mulla vaihtelee paljon mitä käynneillä tapahtuu.

Sosiaaliturvaetus, taloustilanne, hakemukset sekä 3. sektorin palvelut.

Sosiaaliohjaajan työnkuva vaihtelee asiakkaan oman elämäntilanteen ja sen hetkisen tuen ja avun tarpeen myötä.

Kuntoutuksen suunnitteluun liittyvät asiat ja niissä ohjaus ja neuvonta mitä palveluita asiakkaalle voisi olla tarjolla.

Käynneillä on myös jalkautumista esim. tutustumiskäyntejä 3. sektorin palveluihin sekä verkostopalavereita.

...monesti se on myös sitä että aloittaa sillä vähän semmosella sosiaalisen tilanteen kartotuksella, että vähän kysyy siitä arjesta sen ei niinkään siitä hoidosta vaan siitä arjesta mikä sillä asiakkaalla siellä omassa kotonaan tai ympäristössään on ja sitä kautta lähtee hahmottaa sitä tilannetta.

Sosiaaliohjaaja kartoittaa kokonaisvaltaisesti asiakkaan sosiaalista tilannetta ja muodostaa ymmärryksen siitä, mitä asiakas tarvitsee.

...motivoiva haastattelu voi olla joidenkin kohdalla hyvä...ehkä sellainen ratkaisukeskeisyys kuitenkin ettei jäätäisi niin siihen ongelmaan tai ongelmiin pyörimään...

Asiakkaan motivoiva haastattelu auttaa ratkaisemaan asiakkaan ongelmia sekä viemään työskentelyä ratkaisukeskeisesti eteenpäin.

Alaikäisten poliklinikoilla työskentelevät sosiaaliohjaajat ovat pääosin vanhemmuuden tukena. Heidän käynneillään käyvät pääasiassa vanhemmat, jotka tarvitsevat kasvatuksellista apua lapsen tai nuoren elämänvaiheisiin liittyen. Lapset saattavat olla samaan aikaan sairaanhoitajan vastaanotolla. Vanhemmat saattavat tarvita apua myös erilaisten etuushakemusten täyttämässä oman kuormittuneisuuden takia. Lisäksi tehdään lyhyitä perhe- ja vanhemmuuden arvioita. Välillä tueksi riittää myös asiakkaan kuuntelu. Itsenäistyvän nuoren asioissa ohjaaminen sekä koulutusasioihin liittyvä neuvonta ja ohjaus.

Haastateltavien kuvailemia työtehtäviä alaikäisten poliklinikoilla:

Mä oon niinku vanhmpien tapaaja, mä teen esim. anamneeseja sieltä varhaisvaiheista ja niistä nuoren niinku kehityksestä ja kasvusta. Kasvatuksellista asioista keskustelua ja mitä nyt vanhemmat tarvii tukea ja ohjausta.

Sosiaaliohjaajat ovat alaikäisten puolella työskennellessään pääosin vanhemmuuden tukena ja auttavat vanhempia lapsen tai nuoren kehitykseen liittyvissä asioissa sekä vuorovaikutuksen parantamisessa.

...alkutilanteen kartotuksissa oon mukana tiimissä oon paikalla ja sitten mietitään, että missä mä oon mukana ja missä on sitä sosiaalityön tarvetta. Sitten semmona yhteyshenkilönä niinku lastensuojelun kanssa verkostoitumisessa sinne suuntaan.

Alkutilanteen kartoituksessa kartoitetaan, onko perheessä sosiaalisen tuen tarvetta ja miten sosiaalialan näkemyksestä ja osaamisesta olisi hyötyä perheen tilanteessa.

Itsenäistyvän nuoren kanssa ja asumis- ja tukiasioissa, koulutusasioissa neuvon...et ihan semmosenakin tukena, taloudelliset asiat, sosiaaliturva, ohjaus ja neuvonta.

Perheen palvelutilanteen kartotusta ylipäättään ja sit et mä tuntisin ne yhteistyötahot mihin ohjaan, se on aika iso alue.

Sosiaaliohjaajalla täytyy olla valtavan laaja tietämys muista erilaisista toimijoista.

Yhteistyötahojen kanssa tehtävä työskentely näyttäytyy merkityksellisenä asiakkaan koko hoitoprosessissa.

...sijoitetun nuoren asioissa, tai nuori jonka kohdalla sijoitus näyttää tarpeelliselta nii siinä jotenkin sitte mukana.

Neuvoisin, ohjaisin tai sit autan ihan yksinkertaisesti tekemään jotain hakemuksia et ne voi olla niin kuormittuneita ne vanhemmat.

Sosiaaliohjaaja voi antaa henkilökohtaista apua hakemusten täyttämässä, jos vanhempien oma jaksaminen ja kuormittuneisuus vaativat sen.

Semmonen vanhempien kohtaaminen et pitää pystyy ottamaan esille niit vaikeitakin asioita.

Sosiaaliohjaajilla täytyy olla kykyä ja uskallusta ottaa esille vaikeita asioita. Työkokemus luo varmuutta omalle työskentelylle ja asioiden ottaminen puheeksi tulee helpommaksi oman ammatillisen kasvun myötä.

Yks semmonen missä ne tarvii kans apua on mun mielestä lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus.

Vuorovaikutuksen lisääminen lapsen ja vanhemman välille koettiin tärkeäksi, jotta asiat kotona sujuisivat paremmin.

Sosiaaliohjaajat työskentelevät moniammatillisissa tiimeissä. He työskentelevät yksiköissä pääsääntöisesti ainoana oman ammattikuntansa edustajina. Muita moniammatillisen tiimin jäseniä ovat mm. lääkärit, hoitajat, toimintaterapeutit ja psykologit. Haastateltavat kokivat erittäin tärkeäksi taidoksi kyvyn tehdä työtä moniammatillisessa tiimissä.

Sosiaaliohjaajien työnkuvaan katsottiin kuuluvan paljon verkostotyöskentelyä. Yhteistyötä koettiin tehtävän Kelan, Te- toimiston, koulujen, työikäisten palveluiden, lapsiperhepalveluiden, lastensuojelun, vammaispalveluiden, sekä 3. sektorin palveluiden kanssa. Sosiaaliohjaajan katsottiin olevan yhteyshenkilönä erilaisten verkostojen kokoamisista. Haastateltavat kertovat, että heillä täytyy olla laaja-alaisesti tietoa erilaisista palveluista, jotta he osaavat ohjata asiakkaan oikeiden palveluiden piiriin.

Sosiaaliohjaajat eivät käyttäneet asiakastyössään juurikaan minkäänlaisia valmiita lomakkeita apunaan. He kokivat, että se ei välttämättä sovi tällaiseen asiakastyöhön, mitä he tekevät.

He kertovat tekevänsä ajoittain myös työparityötä oman tiiminsä jäsenen kanssa. Tarpeen tullen he ovat mukana asiakkaan hoito- tai loppuneuvotteluissa. He tekevät asiakastyötä

pääsääntöisesti omassa työyksikössään, mutta tarpeen tullen he jalkautuvat kotikäyntien, verkostojen ja tutustumiskäyntien merkeissä.

Haastateltavat kokevat lain määrittelevän heidän työnkuvaansa ja toimintaansa. Laki antaa heille raamit, joiden puitteissa toimitaan. Sosiaalialan toimintaa ohjaa sosiaalihuoltolaki. Myös terveydenhuollon puolen lait näyttäytyvät työssä, koska työtä tehdään terveydenhuollon yksikössä.

Sosiaaliohjaajan täytyy tunnistaa asiakkaiden ongelmat ja nähdä tilanteen kokonaiskuva. Asiakaskohtaamisessa nähtiin tarvittavan ennen kaikkea ennakkoluutonta asennetta ja empaattista suhtautumista.

Kysyttäessä sosiaaliohjaajien työnkuvan selkeydestä he vastasivat näin:

Se oli epäselvä pitkäänkin, et sosiaalityö terveysosiaalityön puolella se on ihan oma maailmansa sanoisin.

No ollaanhan me kirjattu sinne ylös mitä siihen työnkuvaan kuuluu ja tota nii vähän vaikea kysymys että tavallaanhan se on aika selkee mitkä mä itte näen kuuluvaksi tokihan se on vähän niin kun työntekijäkohtastakin.

Haastateltavat olivat sitä mieltä, että oma työ on muokkautunut työtä tehdessä, mutta se ei ole ollut alun perin täysin selkeä.

Periaatteessa se on selkee mut tännehän voi tulla mitä vaan asioita mitä pitää selvittää.

On se tavallaan selkee.

6.2 Sosiaaliohjaajien sijoittuminen moniammatilliseen työyhteisöön

Sosiaaliohjaajat työskentelevät omissa työyksiköissään pääsääntöisesti yksin oman ammattikuntansa edustajina. Kysyttäessä heiltä, millaista on työskennellä pääosin terveydenhuollon työntekijöiden kanssa, he vastasivat seuraavanlaisesti:

Mä en nää niin että mä olisin yksin koska siis me tehdään niin paljon työparityötä ja meil on niin tiivis tiimi. Selkeesti meiän tiimi haluaa hyödyntää sitä et mul on sitä sosiaalipuolen koulutusta ja työelämän näkökulmaa ja verkostonäkökulmaa.

Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että hänen oma tiiminsä arvostaa sosiaalipuolen näkemystä ja erilaista osaamista ja he selkeästi haluavat hyödyntää hänen osaamistaan.

Justiin tosiaan huono puoli on just se et tässä on ikään kuin aika yksin.

Me ollaan työyksikössä niitä oman alan ainoita edustajia, et silleen pitää olla aika itseohjautuva siinä työskentelyssään.

Osa vastaajista koki olevansa ainoana oman ammattikuntansa jäsenenä melko lailla yksin. Kuitenkin tukea työhön koettiin saavan terveydenhuollon ammattilaisilta.

...et sä pystyt oleen tässä yksin aika lailla ilman niinku sitä ammatillista kollegiaalista tukea, et ois työkaverit täs saman alla.

Sosiaaliohjaajilta kysyttäessä muun työyhteisön arvostuksesta heitä kohtaan he vastasivat näin:

No kyllähän ne niinku muistaa tietyllä tavalla tavalla ne niinku ihan arvostaa mut sit jotenki se ymmärrys ei aina ihan riitä ne ei aina ihan tajua että missä kaikessa vois niinku ja kannattais. ...mä toivoisin justiin hoitajat osais niinku ohjata niitä mutta se ei välttämättä aina toteudu se on vain mun unelmaa.

Terveydenhuollon henkilökuntaa täytyy välillä myös muistuttaa sosiaalialan osaamisesta ja sen saatavuudesta. Olisi tärkeää, että muu ammattiryhmä ymmärtäisi, missä kaikissa asioissa sosiaaliohjaajaa voisi hyödyntää.

Mun mielestä arvostetaan ja on tuotu esille et se on tärkeää. Mä oon saanu tosi hyvää palautetta. Kaikkia täällä arvostetaan.

Arvostaa tosi paljon.

Sosiaaliohjaajat kokivat kuitenkin pääosin arvostusta terveydenhuollon henkilökunnalta. Selkeästi heidän työlleen nähtiin tarve.

No varmaan tietysti jokainen joutuu kuka tulee uutena niin tietyllä tavalla joutuu luomaan sitä omaa paikkaansa ja toki muistuttelemaan siitä olemassa olostaan mutta pääsääntöisesti suhtaudutaan tosi hyvin ja positiivisesti.

Haastateltavat kokivat pääosin arvostusta muilta työntekijöiltä sekä kokevat olevansa osana moniammatillista tiimiä. Oma sosiaalialan ammattitaitoa ja tietoa palveluista täytyy kuitenkin tuoda esille. Haastateltavat kuitenkin kokevat joskus muualta tulevaa sosiaalityön vähättelyä ja negatiivista puhetta.

Oman työn rajaaminen koettiin myös tärkeäksi, koska he työskentelevät sosiaalialan ammattilaisina eikä terveydenhuollon hoitotyöntekijöinä. He kokevat kuuluvansa silti osaksi moniammatillista tiimiä, vaikka tiimistä suurin osa onkin terveydenhuollon ammattilaisia.

6.3 Sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välinen työnjako

Kysyttäessä haastateltavilta sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välisistä eroista he olivat sitä mieltä, että täysin selkeää eroa heillä ei ole. Sosiaaliohjaajat kokivat, että ero työskentelyssä näkyy palkassa, mutta muuten ero vaikuttaa melko lailla veteen piirretyltä viivalta. Työskentelytahdissa nähtiin kuitenkin jonkinlaista eroa, eli sosiaaliohjaajien työ nähtiin nopeampitempoina verrattuna sosiaalityöntekijöiden työskentelyyn. Sosiaaliohjaajien

työpaikat on sijoitettu siten, että he työskentelevät sellaisilla osastoilla tai poliklinikoilla, joissa asiakkaat eivät ole välttämättä kovin pitkään.

Kysyttäessä haastateltavilta onko sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välinen ero selkeä, he vastasivat seuraavanlaisesti:

Ei ole. Ei siin oo selkeesti sellasta et mä pystyisin sanomaan et siel ois joku iso palikka jota mulla ei täällä ole

Mun työtä on aikaisemmin tehny sosiaalityöntekijä et mä oon ensimmäinen tässä ja työntekijät täällä on ihmetelly et mikä se ero on, et tässä työssä en osaa sanoo mikä se ero on.

Sosiaaliohjaajat eivät nähneet suuria eroja sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän työnkuvan välillä. He kokivat epäoikeudenmukaisuutta siinä, että tekevät pääosin samaa työtä, mutta erilaisella palkalla ja koulutuksella.

Et jos oot luku sieltä sosiaalihuoltolaista, että miten ne on määritelty ne työnkuvat niin siinä on sama asia sanottu vaan kahdella eri tavalla ja se sosiaalityöntekijän työnkuva on vaan selitetty pidemmästi eri sanoilla.

Tää ei oikeen tunnu reilulta, et koen että ollaan vähän semmosia aliarvostettuja, hyväksikäytettyjä ja alipalkattuja ja käytännössä tehdään ihan samaa.

Mä en niinku oikeen allekirjoita sitä et miten se on jaoteltu siihen paperille.

Sosiaaliohjaajat kertoivat, että heidän työpisteissään on aikaisemmin työskennellyt sosiaalityöntekijöitä. Nyt työpisteet on muutettu sosiaaliohjaajien paikoiksi. He kokevat tekevänsä samaa työtä mitä sosiaalityöntekijät aiemmin, mutta pienemmällä palkalla ja erilaisella koulutuksella.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada käsitys sosiaaliohjaajien työnkuvasta psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa. Tarkoituksena oli myös selvittää, miten sosiaaliohjaajat kokevat kuuluvansa moniammatilliseen työyhteisöön oman ammattikuntansa edustajina. Lisäksi toivoin saavani sosiaaliohjaajien näkemyksiä esiin sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välisestä erosta.

7.1 Työnkuva

Tutkimuksen perusteella ilmeni, että sosiaaliohjaajat työskennellessään psykiatrian osastoilla ja poliklinikoilla toteuttavat työssään asiakkaan neuvontaa, ohjausta ja tukemista. Myös sosiaalihuoltolaissa (1301/2014 § 16) sosiaaliohjaus määritellään yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontana, ohjauksena ja tukena.

Tutkimuksen perusteella sosiaaliohjaajien työnkuvat psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa vaihtelevat paljon sen mukaan, missä he työskentelevät ja minkälaisen asiakasryhmän kanssa. Myös Korpelan (2014, s. 126) tutkimuksen perusteella terveysosiaalityöntekijöiden tehtäväkuvat vaihtelevat sen mukaan, missä yksikössä he työskentelevät. Tutkimuksen mukaan sosiaaliohjaajan työ on moninaista ohjaus- ja neuvontatyötä. Sosiaaliohjaajan työtehtävät riippuvat paljon myös asiakkaan sen hetkisestä elämäntilanteesta sekä tuen ja avun tarpeesta. Sosiaaliohjaajalla on hyvä olla tietämystä psykiatrian erityispiirteistä, mutta työn kuitenkin katsottiin opettavan tekijäänsä.

Aikuispsykiatrian puolella sosiaaliohjaajan työnkuvaan katsottiin kuuluvan: asiakkaan arjen, elämäntilanteen ja taloudellisen tilanteen kartoitus, sosiaaliturvaetuuksissa neuvominen ja ohjaaminen, asumiseen, asunnottomuuteen ja asumiseen ongelmiin liittyvät asiat, kuntoutuksen suunnittelu ja kartoitus. Tarvittaessa jalkautuminen erilaisiin paikkoihin. Asiakasta autetaan silloin, kun hänet omat voimavaransa ei riitä. Myös Tiihosen (2018) mukaan terveysosiaalityössä on tarkoitus olla sairastuneen ihmisen tai perheen tukena silloin, kun hänet omat voimavaransa tai toimintakykynsä eivät riitä selviytymään asioiden hoidosta.

Alaikäisten poliklinikoilla sosiaaliohjaajat ovat pääosin vanhemmuuden tukena. Sosiaaliohjaajan työnkuvaan katsottiin kuuluvan: vanhempien ohjaus, neuvonta ja tuki erilaisissa vanhemmuuteen liittyvissä asioissa sekä lapsen kasvatukseen ja kehitykseen liittyvissä asioissa, lyhyet perhe- ja vanhemmuuden arviot, itsenäistyvän nuoren asioissa ohjaus ja neuvonta, koulutukseen liittyvä neuvonta, taloudelliset asiat sekä sosiaaliturvaetuksissa neuvominen ja ohjaaminen. Tarvittaessa jalkautuminen erilaisiin paikkoihin. Myös Keskikylän (2020, s 4–5) raportin ja kehittämissuunnitelman mukaan oleellinen osa terveysosiaalityötä kartoittaa sosiaalinen tilanne ja tarjota psykososiaalista tukea. Terveysosiaalityö turvaa asiakkaiden heille kuuluvan sosiaaliturvan ja siihen liittyvän oikea-aikaisen ohjauksen, neuvonnan ja tuen.

Sosiaaliohjaajat eivät tee psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa viranomaispäätöksiä eikä vireillepanoja, toisin kuin sosiaalihuollossa, ne kuuluvat olennaisena osana sosiaaliohjaajan työnkuvaan. Tämä on selkeä eroa verrattaessa heidän työnkuviaan keskenään. Työn katsottiin kuitenkin olevan lähtökohtaisesti kuitenkin samantyyppistä psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa sekä sosiaalihuollossa, koska molempien työssä näyttäytyvät ohjauksen, neuvonnan ja tuen elementit. Tutkimuksen mukaan sosiaaliohjaajat kokivat oman työnkuvansa muokkautuneen työtä tehdessä, mutta alun perin oma työnkuva ei ole ollut välttämättä täysin selkeä kaikille.

Tutkimuksessa selvisi, että sosiaaliohjaajien työssä psykiatrialla näyttäytyy vahvasti moniammatillinen työskentely. Tutkimuksen perusteella sosiaaliohjaus on olennainen osa terveysosiaalityötä, koska he työskentelevät terveydenhuollon yksikössä. Moniammatillisessa työskentelyssä sosiaaliohjaaja tuo omaa sosiaalialan ammattitaitoaan ja näkemystään työhön. Myös Kekoni ym., (2019, s. 15, 17, 22) mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristö edellyttää jaettava asiantuntijuutta sekä tiivistä yhteistyötä erilaisten toimijoiden välillä. Moniammatillisten ryhmien tehtävät ja osallistujat vaihtuvat työskentelyn kohteen mukaan.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että verkostotyöskentely ja osaaminen näyttäytyvät myös sosiaaliohjaajan työnkuvassa psykiatrialla merkittävänä osana. Sosiaaliohjaajan työnkuvaan kuuluu, että hän osaa tarvittaessa koota erilaisia verkostoja yhteen. Sosiaalialan ammattilaisena sosiaaliohjaajan täytyy tietää ja tuntea palvelujärjestelmä sekä muut

sosiaalihuollon tarjoamat palvelut. Yliruka, ym. (2019, s. 15) nostaa tutkimuksessaan esille, että terveysosiaalityössä luodaan ja pidetään yllä kattavaa yhteistyökumppaneiden verkostoa, jolla integroidaan yhteisöjä ja palveluja.

Haastateltavat kertovat yhteistyötä tehtävän Kelan, Te- toimiston, koulujen, työikäisten palveluiden, lapsiperhepalveluiden, lastensuojelun, vammaispalveluiden, asumispalveluiden sekä 3. sektorin palveluiden kanssa. Sosiaaliohjaajan katsottiin olevan yhteyshenkilönä erilaisten verkostojen kokoamisista. Haastateltavat kertovat, että heillä täytyy olla laaja-alaisesti tietoa erilaisista palveluista, jotta he osaavat ohjata asiakkaan oikeiden palveluiden piiriin. Helminen (2016, s. 20–21) katsoo sosiaaliohjaukseen kuuluvan myös palveluohjauksen. Palveluohjauksessa mietitään asiakkaan tilanteessa tarjolla olevia palveluita. Sosiaaliohjaaja tarkastaa palveluiden tarjonnan sekä varmistaa palveluiden saatavuuden. Sosiaaliohjaajan täytyy osata neuvoa asiakasta muiden palveluiden piiriin, jolloin hänen täytyy tietää niin lainsäädännöstä, tukimuodoista sekä eri toimijatahojen palveluista.

Sosiaaliohjaajien työnkuvaan olennaisena osana kuuluu myös kirjaaminen asiakkaiden tiedoista asiakasjärjestelmään. Kananojan (2017, s. 353) mukaan terveysosiaalityössä työntekijät dokumentoivat sähköiseen järjestelmään kunkin asiakkaan osalta tietoja. Kun työtä tehdään moniammatillisessa organisaatiossa, korostuu potilaan kokonaistilanne. Selkeä ja luotettava dokumentointi on avainasemassa.

7.2 Muun ammattiryhmän arvostus

Tutkimuksen perusteella selvisi, että sosiaaliohjaajat kokevat pääosin, että heidän omista työyhteisöissään heitä arvostetaan. Heidän ammattitaidolleen nähdään selvästi käyttöä eri työtilanteissa. Työyhteisöissä osataan pääosin hyödyntää heidän palvelujaan, mutta eritoten työntekijöiden vaihtuessa ja uusien tullessa tilalle, terveysosiaalityötä ja se mahdollisuuksia täytyy korostaa, jotta siitä saadaan maksimaalinen hyöty. Frankenhaeuser (2014, s. 71) kuvailee, että sosiaalityötä selvästi arvostetaan joissakin psykiatrian työyhteisöissä, mutta joissakin paikoissa se on katsottu tarpeettomaksi ja sosiaalityöntekijöiden toimia on lakkautettu. Tämän takia psykiatrisen sairaanhoidon erityistyöntekijöillä on tehtävään

näyttää ja tuoda esille laaja osaaminen ja ymmärrys. Kananojan (2017, s 354) mukaan Sosiaalialan ammattilaisen täytyy osoittaa muille ammattikunnalle oma osaaminen.

Psykiatrialla työskentelevät sosiaaliohjaajat kokevat olevansa melko yksin oman alansa ammattilaisina terveydenhuollon työntekijöiden seassa. He työskentelevät pääsääntöisesti terveydenhuollon henkilöstön kanssa, kun taas sosiaalihuollossa koko yksikkö on täynnä sosiaalialan ammattilaisia. Kunnan sosiaalihuollossa työskentelevillä sosiaaliohjaajilla on koko ajan saatavilla oman ammattikunnan kollegiaalinen tuki, mikä näyttää puuttuvan psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa työskenteleviltä sosiaaliohjaajilta. He kokevat kuitenkin saavansa tukea omaan työhönsä omasta tiimistä muun ammattiryhmän työntekijöiltä.

7.3 Sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välinen työnjako

Tutkimuksen perusteella ilmeni, että sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välisessä työnjaossa koettiin selkeästi epäoikeudenmukaisuutta. Sosiaaliohjaajat kokivat tekevänsä periaatteessa samaa työtä mutta eri palkalla. Eroavaisuuksina he kokivat, että sosiaaliohjaajan työskentely on nopeampoisempaa ja sosiaalityöntekijöiden työskentely nähtiin pidempikestoisena. Sosiaaliohjaajat näkevät eron melko lailla veteen piirretyltä rajalta, vaikka palkassa ja koulutuksessa on selkeät erot. Myös Matikaisen & Saarelan (2013, s. 47–50) tutkimuksessa ilmeni, että aikuissosiaalityössä työskentelevät sosiaaliohjaajat eivät kokeneet työnjakoa sosiaalityöntekijöiden kanssa tarkoituksenmukaiseksi. Tehtävänjaon koettiin olevan veteen piirretty viiva ja teennäinen.

Yksi vastaajista koki, että sosiaalihuoltolaissa määritellyt työnkuvat on määritelty niin, että sama asia on sanottu kahdella eri tavalla, mutta sosiaalityöntekijän työnkuva on vaan selitetty pidemmin eri sanoilla.

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014 § 16) sosiaaliohjaus määritellään yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä. Sosiaalityöllä sosiaalihuoltolaissa (1301/2014 § 15) tarkoitetaan puolestaan asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja

palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä.

Tutkimuksessa ilmeni myös, että asiakasta sekä muuta ammattiryhmää hämää sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tittelit. Kaikkia sosiaalipuolen työntekijöitä tunnuttiin kutsuvan sosiaalityöntekijöiksi. Raatikaisen ym., (2019, s. 70) mukaan sosionomienkin tehtäväkirjo on erittäin laaja ja siten se saattaa hämätä asiakasta. Asiakas ei voi tietää, mikä koulutustausta työntekijällä on tai minkälainen hänen osaamisensa on. Sosionomin tehtävänimikkeitä olisi syytä yhdenmukaistaa siten, että tehtävissä käytettäisiin sosionomi -nimikettä ja mahdollisesti lisäksi selventävää etuliitettä, esim. lastensuojelun sosionomi. (Raatikainen ym., 2019, 70) Terveystieteiden tutkimuksessa sosiaaliohjaajaa voisi kutsua myös terveysosiaaliohjaajaksi, jotta sen erottaisi selkeämmin terveysosiaalityöntekijästä.

Kananoja (2017, s. 350) kertoo tehtävärakenteen sairaaloissa olevan enemmän sosiaalityöntekijäkeskeinen, sairaaloissa sosionomia ei juurikaan näe. Sosionomikoulutuksen laajentumisen myötä tehtävienjakoa olisi syytä miettiä tarkemmin. Työtehtävien jaossa olisi syytä miettiä, mitä työtehtäviä sosionomi voisi tehdä ja mihin tehtäviin vaaditaan sosiaalityöntekijän pätevyyttä. Tämä tutkimus kuitenkin osoittaa, että sosionomeja nähdään enenevässä määrin nykyään myös sairaaloissa ja muissa terveydenhuollon yksiköissä. Tutkimuksen perusteella sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän työnjakoa olisi syytä kehittää/tarkastella, jotta siihen saataisiin kaikkien osapuolen kannanotto sekä selkeä yhdenmukainen linjaus, joka palvelee myös asiakasta parhaiten.

8 POHDINTA

Tutkimuksessa tarkoituksena oli selvittää sosiaaliohjaajien työnkuvaa psykiatrialla. Sainkin hyvän kuvan siitä, millaista tärkeää, monipuolista ja vaativaa työtä he tekevät.

Tutkimuksessa pyrin saamaan myös vastauksia siihen, miten sosiaaliohjaaja kokee sijoittuvansa moniammatillisen tiimin jäseneksi ja yllätyin iloisesti siitä, kuinka hyvin muu ammattiryhmä hyödyntää sosiaalialan ammattilaisen tarjoamaa osaamistaan ja

näkemystään asioihin. Viimeisenä tarkastelun kohteena toivoin saavani vastauksia siihen, miten sosiaaliohjaajat kokevat sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välisen työnjaon. Selkeä vastaus oli, että työnjakoa olisi selkeästi tarpeen kehittää tulevaisuudessa.

Sosiaaliohjausta on tutkittu melko vähän, varsinkaan sellaista sosiaaliohjausta, jota tehdään terveysosiaalityössä. Tämän takia teoriamateriaalia terveysosiaalityössä tehtävästä sosiaaliohjauksesta oli todella hankala löytää. Terveysosiaalityötä itsessään on tutkittu melko paljon, mutta yleensä näissä tutkimuksissa terveysosiaalityötä tutkitaan sosiaalityöntekijän näkökulmasta, eikä niinkään sosiaaliohjaajan näkökulmasta.

Terveysosiaalityö kehittyy jatkuvasti ja siihen mietitään erilaisia kehittämismalleja. Olisi tärkeää tuoda esiin myös sosiaaliohjaajien työtä ja heidän panostaan terveysosiaalityössä. Tässä tutkimuksessa pyrin tuomaan heidän tekemää työtään tietoisuuteen. Tämän tutkimuksen avulla saatiin psykiatrialla työskentelevien sosiaaliohjaajien ääntä kuuluviin. Selkeäksi kehittämisen/tarkastelun kohteeksi nousi sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välinen työnjako. Tätä tutkimusta voi hyödyntää jatkossa sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välisen työnjaon selventämiseksi. Toki tämä tutkimus osoittaa kantansa vain sosiaaliohjaajien näkökulmasta.

Jatkotutkimuksia olisi siis tarpeellista tehdä lisää terveysosiaalityön kentällä sosiaaliohjauksen näkökulmasta. Itseäni kiinnostaisi terveysosiaalityön tutkimus somatiikalla sosiaaliohjauksen näkökulmasta. Olisi mielenkiintoista saada tietoa lisää myös siitä, miten sosiaalityöntekijät näkevät sosiaaliohjaajan työn eroavan heidän työstänsä konkreettisesti. Tässä tutkimuksessa haastateltavina oli vain neljä sosiaaliohjaajaa tietyltä alueelta, joten se vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen verrattuna siihen, jos tutkimuksessa olisi ollut haastateltavia monista eri kunnista tai kaupungeista.

Tätä tutkimusta varten suunnittelin tutkimussuunnitelman huolellisesti, mutta luonnollisesti tutkimusprosessin myötä tutkimussuunnitelma on muokkautunut uudelleen ja elänyt jatkuvasti. Tutkimussuunnitelma esitettiin aluksi tilaajataholle, ohjaavalle opettajalle sekä opinnäytetyöryhmälle. Tutkimusta tehdessäni pyrin koko ajan rajaamaan työtäni, jotta se pysyisi mahdollisimman hyvin aiheessa. Tutkimusta tehdessäni huomasin kuitenkin, että tästä aiheesta voisi tehdä tutkimusta monelta eri kannalta, mutta pitäydyin kuitenkin

alkuperäisessä suunnitelmassani. Tutkimuksen tekemistä omalta osaltani vaikeutti se, että tilaajatahon puolelta tulleen pyynnön mukaisesti tilaajatahoa eikä haastateltavia saanut tunnistaa. Teemoittelun avulla sain kuitenkin pidettyä hyvin kiinni anonymiteetistä.

Tämä opinnäytetyöprosessi on ollut erittäin mielenkiintoinen, mutta aikaa vievä prosessi. Välillä sen sovittaminen säännöllisen päivätyöni kanssa on ollut haasteellista, mutta aiheen tärkeys ja mielenkiintoisuus on pitänyt kiinnostukseni tähän aiheeseen. Tämän tutkimuksen aikana olen kerännyt itselleni omaa ammatillista osaamista ja kehittymistä sosiaalialalla. Tulevaisuudessa voin hyödyntää tätä kaikkea oppimaani tulevaisuuden sosiaalialan työpaikassani. Olen myös kehittynyt tieteellisen tutkimuksen tekijänä, joten seuraavien tutkimusten tekeminen lienee helpompaa.

Lähteet

Ammattinetti. (2020). Sosiaaliohjaaja. Haettu 25.10.2020 osoitteesta

http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/291_ammatti

Akademikerförbundet SSR. (2020). Policy för hälso- och sjukvårdskuratorer. Haettu 10.10.2020 osoitteesta

<https://akademssr.se/sites/default/files/files/Policy%20f%C3%B6r%20kuratorer%20i%20h%C3%A4lso-%20och%20sjukv%C3%A5rd.pdf>

Eskola, J. & Suoranta, J. (2001). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Vastapaino.

Frankenhaeuser, B. Terveys- ja sosiaaliohjauksen käyttämättömät mahdollisuudet psykiatrian ympäristössä. (2014). Teoksessa A. Metteri, H. Valokivi, H. Valokivi & S. Ylinen (toim.) *Terveys ja sosiaalityö*. Jyväskylä: Ps.kustannus.

Helminen, J. (2016). Sosiaaliohjauksen lähtökohtia ja käytäntöjä. Teoksessa J. Helminen (toim.) *Sosiaaliohjaus–Lähtökohtia ja käytäntöjä*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Helminen, J. (2016). Sosiaaliohjaus sosiaalialan eri toimintaympäristöissä. Teoksessa J. Helminen (toim.) *Sosiaaliohjaus–Lähtökohtia ja käytäntöjä*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Helminen, J. (2017). Yhdessä tekeminen monialaisuuden ja moniammatillisuuden syventäjänä. Teoksessa J. Helminen (toim.) *Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa*. Helsinki: Edita.

Helminen, P. (2015). Sosiaaliohjaus. Teoksessa P. Näkki & T. Sayed (toim.) *Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla*. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Helsingin kaupunki. (2020). Sosiaalityö- ja sosiaaliohjaus ikääntyneiden kanssa. Haettu 27.8.2020 osoitteesta <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=2848>

Helsingin yliopisto. (2020). Tutkimusetiikka. Haettu 4.10.2020 osoitteesta <https://www.helsinki.fi/fi/tutkimus/tutkijan-palvelut/tutkimusetiikka>

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2018). *Tutki ja kirjoita*. Porvoo: Bookwell Oy.
- Horsma, T. & Jauhiainen, E. (2004). Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisen loppuraportti.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70942/Selv200410.pdf?sequence>
- Hänninen, K. (2007). Palveluohjaus. Asiakaslähtöistä täsmäpalvelua vauvasta vaariin. Haettu 11.11.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201210319566>
- Jyväskylän kaupunki. (2020). Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus. Sosiaaliohjaus terveysasemilla. Haettu osoitteesta 9.11.2020
<https://www.jyvaskyla.fi/sosiaalipalvelut/sosiaalityo-ja-sosiaaliohjaus>
- Kajaanin ammattikorkeakoulu. (2020). Teemoittelu. Haettu 1.10.2020 osoitteesta
<https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta/Teemoittelu>
- Kanaoja, A. (2017). Sosiaalityö terveydenhuollossa. Teoksessa A. Kananoja., M. Lähteinen & P. Marjamäki (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Kekoni, T., Mönkkönen, K., Hujala, A., Laulainen, S. & Hirvonen, J. (2019). Moniammatillisuus käsitteenä ja käytänteinä. Teoksessa K. Mönkkönen, T. Kekoni & A. Pehkonen (toim.) *Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla*. Tallinna: Gaudeamus Oy
- Keskikylä, S. (2020). Terveys- ja sosiaalityön selvitys Päijät-Hämeessä. Selvitystyön raportti ja kehittämissuunnitelma. Haettu 29.9.2020 osoitteesta
[https://www.phyky.fi/assets/files/2020/03/Terveys- ja -sosiaalityö%20selvitys 2020.pdf](https://www.phyky.fi/assets/files/2020/03/Terveys-ja-sosiaalityo%20selvitys%202020.pdf)
- Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus Soite. (2020). Terveys- ja sosiaalityö. Haettu 21.8.2020 osoitteesta [https://www.soite.fi/terveys- ja -sosiaalityö](https://www.soite.fi/terveys-ja-sosiaalityo)

Keski-Uudenmaan Sote. (2020). Vammaispalvelut. Haettu 28.9.2020 osoitteesta
https://www.keski-uudenmaansote.fi/asiakasryhmien_palvelut/vammaispalvelut/

Korpela, R. (2014). Terveyssozialityön asiantuntijuus ja kehittäminen. Teoksessa A. Metteri, H. Valokivi & s. Ylinen (toim.). *Terveys ja sosiaalityö*. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Kvalimotv. (2020). Teemoittelu. Haettu 10.9.2020 osoitteesta:
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Laine, H. (2014). Sosiaalityö terveydenhuollossa on positiiviseen häiriköintiin perustuvaa taitelua. Teoksessa A. Metteri, H. Valokivi, H. Valokivi & S. Ylinen (toim.) *Terveys ja sosiaalityö*. Jyväskylä: Ps.kustannus.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015. Haettu 1.11.2020 osoitteesta
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817#Pidp447232096>

Lempäälän kunta. (2020). Maahanmuuttajatyö. Haettu 30.10.2020 osoitteesta
<https://www.lempaala.fi/sosiaali-ja-terveys/perhe-ja-sosiaalipalvelut/tyoikaisten-palvelut/maahanmuuttajatyo/>

Lempäälän kunta. (2020). Sosiaalityö. Haettu 5.10. osoitteesta
<https://www.lempaala.fi/sosiaali-ja-terveys/perhe-ja-sosiaalipalvelut/tyoikaisten-palvelut/sosiaalityo/>

Linden, M. (1999). Terveys- ja sosiaalihuollon sosiaalityö moniammatillisessa toimintaympäristössä. Stakes raportteja 234. Helsinki: Stakes.

Maahanmuuttovirasto. (2020). Sosiaalipalvelut. Haettu 15.10.2020 osoitteesta
<https://migri.fi/sosiaalipalvelut>

Matikainen, V. & Saarela, J. (2013). *Sosiaaliohjaus osana sosiaalityötä*. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Laurea ammattikorkeakoulu. Haettu 6.10.2020 osoitteesta
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013120920530>

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. (2009). *Ammattina sosionomi*. Helsinki: WSOY pro Oy.

- Mönkkönen, K., Leinonen, L., Arajärvi, M., Hovatta, A., Tusa, N. & Salokangas, K. (2019). Moniammatillisen vuorovaikutuksen tarkastelua. Teoksessa K. Mönkkönen, T. Kekoni & A. Pehkonen (toim.) *Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla*. Tallinna: Gaudeamus Oy
- Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. (2019). Johdanto. Teoksessa K. Mönkkönen, T. Kekoni & A. Pehkonen (toim.) *Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla*. Tallinna: Gaudeamus Oy, s. 9.
- Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä. (2020). Lapsiperheiden sosiaalityö ja sosiaaliohjaus. Haettu 21.8.2020 osoitteesta <https://www.phhyky.fi/fi/perhe-ja-sosiaalipalvelut/lapsiperhepalvelut/palvelukuvaukset/sosiaalityo-ja-sosiaaliohjaus/>
- Raatikainen, R., Rahikka, A., Saarnio, T. & Vepsä, P. (2019) *Ammattina sosionomi*. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Sosialstyrelsen. (2020). Legitimation och intyg. Hälso-och sjukvårdskurator utbildad i Sverige. Haettu 29.10.2020 osoitteesta <https://legitimation.socialstyrelsen.se/legitimation/utbildad-i-sverige/halso-och-sjukvardskurator-utbildad-i-sverige/>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2017). Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Haettu 18.8.2020 osoitteesta http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltola_in%20soveltamisopas.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2019) Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Haettu 18.8.2020 osoitteesta <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161612>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2020). Sosiaalityö. Haettu 11.7.2020 osoitteesta <https://stm.fi/sosiaalityo>
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Haettu 20.8.2020 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sundman, E. (2014). Esipuhe. Teoksessa A. Metteri, H. Valokivi & S. Ylinen (toim.) *Terveys ja sosiaalityö*. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Sayed, T. (2016). Sosiaaliohjaus mielenterveystyössä. Teoksessa J. Helminen (toim.) *Sosiaaliohjaus–Lähtökohtia ja käytäntöjä*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Sayed, T. & Helminen, J. (2017). Psykososiaalinen ohjaus–Malli sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakastyön ja integraation kehittämiseen. Teoksessa T. Sayed & J. Helminen (toim.) *Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa*. Helsinki: Edita.

Talentia. (2017). Malli sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden työnjaon laatimiseksi sosiaalialan työpaikoille. Haettu 13.9.2020 osoitteesta https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2018/02/Talentia_sosiaalihuollon-ammattihenkiloiden-tyonjakomalli-.pdf

Tiihonen, E. (2018). Sosiaalityötä Päijät-Hämeessä. Terveys- ja sosiaalityö- sairastumisessa tukena. Blogijulkaisu 7.12.2018 Haettu 20.9.2020 osoitteesta <http://sosiaalityotapaijathameessa.blogspot.com/2018/12/terveys- ja sosiaalityo-sairastumisessa.html>

Toiminen, T. (2016). Sosiaalityö sairaalan yhteistyössä–Monialainen näkymys sosiaalityön asiantuntijuudesta. Sosiaalityö. Pro gradu tutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Haettu 4.12.2020 osoitteesta https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/175787/Toiminen_sosiaality%C3%B6.pdf

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Haettu 29.9.2020 osoitteesta <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012>

Yliruka, A., Heinonen, J, Satka, M., Metteri, A. & Alatalo, T. (2019). Terveys- ja sosiaalityö näkyväksi. Terveys- ja sosiaalityön tarve, interventio ja ajan käyttö. Haettu 5.10.2020

osoitteesta [http://www.socca.fi/files/8555/Terveyssozialityo_nakyvaksi -
terveyssozialityon_tarve_interventiot_ja_ajankaytto_-_raportti.pdf](http://www.socca.fi/files/8555/Terveyssozialityo_nakyvaksi_-_terveyssozialityon_tarve_interventiot_ja_ajankaytto_-_raportti.pdf)

Liite 1: Haastattelun runko

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Sosiaaliohjaajien teemahaastattelu

TEEMAT

TAUSTATIEDOT

- työpiste/asiakasryhmä/toimintaympäristö
- koulutustausta
- työkokemus nykyisessä tehtävässä

TYÖNKUVA PSYKIATRIALLA

- työpäivän sisältö
- yhteistyö/moniammatillisuus/verkostot
- ero muuhun ohjaustyöhön
- erityisosaaminen/psykiatrian tuntemus
- ammatillinen tuki

ASIAKASPROSESSI

- ohjauksen ja tuen tarve
- asiakkuuden käynnistyminen/asiakkaaksi ohjautuminen
- asiakasprosessin vaiheet
- työtavat- ja menetelmät/asiakkaan ohjaus ja neuvonta (apukeinot työssä: suunnitelmat, kartoitukset, arviot, lomakkeet, lait määrittelemässä työtä)
- asiakkuuden päättyminen/jatko-ohjaus

TEHTÄVÄNJAKO

- sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän ero

KEHITTÄMINEN

- työn kehittäminen
- haasteet
- koulutusmahdollisuudet

TYÖN ARVOSTUS

- arvostus sosiaaliohjaajien työtä kohtaan

Liite 2: Haastattelupyyntö

Liite 2

Sähköposti sosiaaliohjaajille

Hei!

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Hämeen ammattikorkeakoulusta. Aion toteuttaa opinnäytetyöni liittyen sosiaaliohjaajan työnkuvaan psykiatrialla. Haluaisin haastatella teitä opinnäytetyötäni varten. Olisin kiitollinen, jos suostutte haastateltavaksi. Haastattelu voidaan toteuttaa erikseen sovitussa paikassa tai videoyhteyden välityksellä. Ehdottaisitteko sopivaa ajankohtaa ja paikkaa minulle.

Ystävällisin terveisin ja vastaustanne odottaen

Taina Aaltonen

sosionomiopiskelija